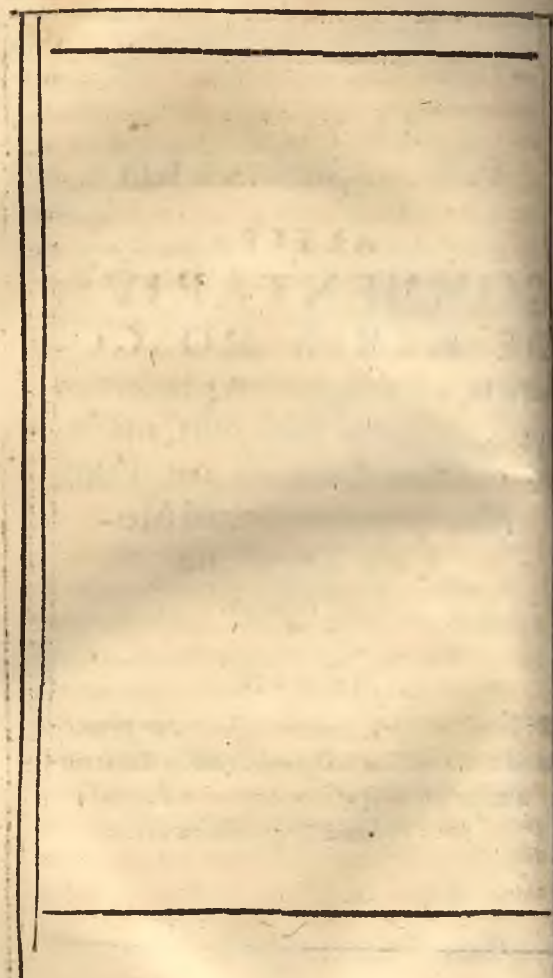

ANTONII
Posseuini Societatis Iesu.

ALTER
COMMENTARIUS,
DE REBUS MOSCO-
uiticis, ad religionem præsertim
spectantibus in Moscouia, mādā-
to eiusdem Gregorij xiii. Pont.
Max. in prima eius ad Mo-
scum Legatione
cōscriptus.

IN QVO
*Difficultas, spes, rationes afferuntur promo-
uendæ Catholicæ religionis, tam in Moscoui-
am, quàm in Russiam eam, quæ Serenis-
simo Poloniæ Regi subdita est.*

EARVM MOSCOVIÆ CIVI-
tatum, & Episcopatum, qui in hoc Commen-
tario notantur, situs, ac distantia à
Ciuitate Moscua, quæ Mosci
est Regia.

Moscua Ciuitas & Metropolis, in qua resider
Metropolita, quæq; est Magni Ducis Regia,
ad Moscum fluuium sita, à finibus magni
Smolenciæ Ducatus, ac Lituaniæ, centum Germa-
nicis miliaribus distat.

Cortiza vno Italico milliari propè Moscuam
est sita.

Rostouium, quod vergit ad Septentrionem,
ad lacum, vnde Cotoroa fluuius emergit, 34. mil-
liaribus Germ. Moscua distat.

Nouogardia Magna, quæ spectans ad occa-
sum solis æstiuum, propè lacum Ilmen, distat Mo-
scua plus centum, Pleiscouia verò 36. miliaribus
Germanicis.

Rezania, quæ Rezan dicitur, inter Occam, &
Tanaim fluuios sita, ad ortum solis spectans, Mo-
scua distat 36. miliaribus Germanicis.

Columna, quæ Moscua Rezauiam euntibus
apparet, ac vergit ad Meridiem, & ad Orientem,
Moscua distat Germ. miliaribus 18.

Casanum, quod Tartarorum hordæ erat caput,
(quos Ioannes Basilius Princeps, qui nunc rerum
potitur, suo subiecit imperio) & ad Volgæ flumi-

nis ripam situm, vergit ad Orientem, 60. miliaribus Germanicis Moscua distat.

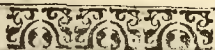
Volochda, inter Septentrionem, & Occidentem, quò per Iarossauiam oppidum itur, distat Moscua Germanicis miliaribus 80.

Tueria, quam Volga fluuius interfuit, & Occasum æstiuum respicit, 36. miliaribus Germanicis Moscua distat.

Smolencium prope Lituanicæ Russiæ fines, ad fluuium Borysthenem, Moscua distat ferè 90. miliaribus Germanicis.

Susdalia inter Rostouium, & Volodimeriam, Germanicis miliaribus 44. Moscua distat.

ANTONII POSSEVI-
ni, Socii Iesu,

AL.

COMMENTARIUS, DE RE-
bus Moscouiticis, ad religio-
nem spectantibus.

*M*agni Ducis Moscouiæ di-
tio, cū longē lateq; ad Se-
ptentrionem, atq; ad Ortum
solis pateat, undecim tan-
tū habet Episcopatus: quo-
rum præcipuus est Moscæ, quem Metro-
polita, qui cæteris omnibus præest, administrat.
Rostouium autem, ac Magnam Nouogardiam
(quæ Nouigrod dicitur) Archiepiscopi duo,
Reliquas ciuitates Cortizam, Resaniam, Co-
lumniam, Susdeliam, Casanum, Wolochdam,
Tueriam, Smolēcium, Episcopi administrant.
Cū verò à Patriarcha Constantinopolitano
Moscouiæ Metropolita olim confirmaretur,

nunquam hoc Principe confirmatus est amplius, licet plures eo munere sint functi, ac denique vel interfecti, vel ad monasteria ablegati. Ab ea verò confirmatione petenda cessatum esse putatur, postquam Pater huius Principis Basilus Græcum in vincula Sacerdotem coniecit, quum à Constantinopolitano Patriarcha euocauerat. Sed Sacerdos cum Moscos non solum à Latinis, verum etiam à Græcis in fidei dogmatibus, ac ritibus quibusdam dissidere comperisset, liberè id Basilio obijciens, nunquam (ne acriter quidem urgente id per literas Imperatore Turcarum) è custodia, in qua diem obijisse fertur, liberari potuit. Porro Metropoli deligitur iam ab ipso Principe, cōsecratur à duobus, tribusue Episcopis. Atque is ad duodeviginti millia talerorum, qui circiter tredecim aureorum nummum millia faciunt, è redditibus annuis percipere dicitur. Ab eo tamen, ut & à reliquis Episcopis, non illis quidem adeò opulentis, interdum tributum, siue subsidium (ut vocant) exigit Princeps: sine cuius scitu, ac permisso, nihil, quod magni alicuius momenti sit, faciunt. Ac tamen, licet à Constantinopolitano Patriarcha confirma-

tio Metropolitæ haud petatur, ei audio quingentos aureos nummos in Eleemosynam singulis annis à Principe numerari. Ceterum Episcopi omnes ex Monachis, tanquam perfectioris vitæ hominibus, deliguntur. Quare nec uxores habent, nec unquam carnes edunt (sicut nec ipse Metropolitæ) neque annulos gerunt in digitis; & sanctitatem præ se ferentes, apud omnes in veneratione habentur. Dioceses suas (in quibus Archimandritas, & Igumenos, seu Præpositos in Monasterijs collocant) non solent, ut apud Catholicos fit, obire, aut inuisere: fortasse quòd Principi ea res foret suspiciosa. Veruntamen quibusdam in oppidis laicos aliquos, quasi vicarios foraneos, singulis annis statuunt, quibus vitam Popporum (hi Sacerdotes sunt) seu aliorum observandi cura cum demandetur, ij, si quis Sacerdos crimen committit, pecunia ferè mulctantur. Vocantur autem Episcopi Vladicæ, à voce Ruthenica Wlodars, quæ Oeconomum ac dispensatorem designat. Parochi verò, ac reliqui Populi, Græcorum more Sacerdotum, uxorem virginem, antequam Sacerdotes sint, ducunt. Quæ demortua, si monasticam vitam agere velint, per-

gunt Sacerdotio fungi sin alteram ducunt, nullum iam Sacerdotij munus obeunt, nec adeò Sacerdotes censentur; cum & aliqui tanquam Diaconi in Ecclesijs inseruiant, quasi Character Sacerdotalis ex primæ uxoris vita penderet, ea mortua deleretur. In his omnibus, sicut & in Monachis (quorum eiusdem ordinis, & vestitus omnia monasteria cernuntur) mira interiorum literarum ignoratio est: ita, vt nec, quis sit sui auctor instituti, aliqui respondere si uerint, cum hæc de ijs quæreremus. Diuitamen Basilij quandam esse speciem conijcitur. Monialium item non desunt Monasteria, siue domicilia, sed quæ longè absunt à cultu, custodiaq; rostrarum. Quibus autem in vniversum Mosci erroribus implicantur, ex eò intelligi potest, quòd antè quingentos annos, Duce Moscorum Volodimero, Christianam fidem à Schismaticis hæreticis acceperunt. Ea imbuti, ac proinde maximo sese beneficio deuinctos putantes, facilè crediderunt, quicquid de Latinis Græci (Romanæ gloriæ, atq; pietatis æmuli) obloquebantur. In ea verò opinione alti, & à teneris educati, Chronicaq; corrupta legentes, nec habentes, qui istas ex eorum annis

calumnias serio possent abstergere, à Catholicis valde abhorruerunt. Itaque cum ingens alicui malum imprecantur, Vtinam te, inquit, Latine fidei videam. Cum verò imaginem aliquam piam ex ijs, quibus Catholici vtuntur, à suis simplicioribus coli animaduertunt, Ne colas, aiunt, quia nostræ fidei non sunt.

Cum autem nobiscum, iubente Principe, officijne, an obseruandi causa) nobiles quidam, assignati necessarijs rebus procurandis, comedere soliti essent, nec assurgebant, cum mensæ benediceremus, aut gratias DEO ageremus; nec item nostras imagines venerari, aut vllò in honore habere (cum suas tantum non adorent) nec alia id genus facere volebant. Quin verò Princeps, quotiescunque externos Legatos alloquitur, ijs recedentibus (sicut & nobis contigit) manus è deaurata pelui, quæ super scamno cõspectui omnium patet, quasi ad expiationem, solet abluere. Quo facto, Proceres, ac reliqui nobiles, quorum frequens solet esse confessus, sic in suo Schismate, atque à nobis Christianis auersione, obfirmantur, vt nihil supra. Ego verò, licet expectandum esse tempus, quo ingenia illa maturescerent ad pietatem, intelli-

gebam, ægerrimè tamen hoc ferebam, sperans quidem nō longiùs futurum, cū vel alij Chri-
 stiani Principes id Mosco obijcient, aut Lega-
 tos sese ad eum non missuros ampliùs signifi-
 cabunt, nisi ab illa sordida ablutione desistat.
 Ita porrò Mosci, tradito per manum à maiori-
 bus suis instituto, à pueris loqui, ac sentire de
 suo Principe soliti sunt, vt interrogati sæpiùs
 respondeant: Solus DEVS, & magnus Domi-
 nus, (hoc est, Princeps) hoc scit: Ipse noster
 magnus Dominus nouit omnia: Is vnico verbo
 omnes nodos, ac difficultates potest soluere:
 Nulla religio est, cuius ille ritus ac dogmata
 nesciat: Quicquid habemus, aut cum rectè e-
 quitamus, vel valemus, id Clementia Magni
 Domini obtinemus. Is verò hanc de se existi-
 mationem apud suos mira diligentia fouet,
 prorsus vt quasi Rex Sacrorum, simulq; Im-
 perator videri velit; Pontificiam autem, ac
 plùs quàm Regiam Maiestatem ipsis in vesti-
 bus, confesseu, ac reliquijs præ se ferat. A Græ-
 cis Patriarchis, & Imperatoribus mutuatum
 esse omnia, aliquis dixerit, atq; ad sui hono-
 rem, quæ ad DEI cultum referebantur, tradu-
 xisse. Tiaram enim vnionibus, ac gemmis or-
 natissi-

natissimam, eamq̃ non vnā tantū (quā o-
stentandæ amplitudini mutat identidem, cū
& Bysantio sibi delatam dicat) aut apud se
habet, cū sedet in throno, aut gestat in capi-
te. Pedum, seu Pastorale in manu leua, Chri-
stalli sat magnis globis, tanquam nodis, inter-
stinctum: Talarem vestem, quali ferè Ponti-
fices maximi vti solent, cū solenniter pro-
cedunt ad Sacrum, & manus plenas annulo-
rum gerit, cum prægrandibus gemmis. Imagi-
nem item Saluatoris ad dexteram, ac Beatif-
simæ Virginis supra Cathedram, in qua sedet:
binosq̃ albis sagis indutos, atq̃ bipennibus ad
humeros munitos habet vtrinq̃ stantes, quasi
Regij corporis stipatores. Ceterū subsellia
interioris, & anterioris cubiculi, referta ho-
minibus, qui vestibibus aureis (quas nisi ipsi ha-
beant, Princeps, Legatis aduenientibus, solet
vtendas dare) induti vsq̃ ad talos, referunt
speciem Diaconorū, cū hi Sacerdotes Sacra
facturos prosequuntur. Hi autem miro silen-
tio, ab ore nutuq̃ Principis pendent; cuius ad
sinistram maior natu humiliore in loco filius
sedet, Tiaram & ipse habens, licet minorem,
in scamno, oblongaq̃ veste, & ea preciosissi-

ma indutus. Atq; hi duo, pater & filius, cum mensæ accumbunt, pluribus crucis consignationibus sese muniunt, antequam vnumquodque ferulum, aut potum delibent, vel gustent. Ad sacrum autem, atq; ad templum quotidie (nec semel) eunt; dumq; id fit, nunquam sedent, nisi cum pars aliqua homilia, vel sancti alicuius apud eos viri vita recitatur. Quin verò ipsi quoq; fronte humum ex religione percutiunt: ieiuniaq; sua sedulo obseruantes, eam, quam dixi, pietatis opinionem in subditorum animis figunt, ac fouent. Principi verò ipsi Confessarius Sacerdos est proprius, qui eum quâvis comitatur, Moscua exeuntem: cui etsi Princeps singulis annis peccata confitetur, Eucharistiam tamen non sumit amplius, quod ei, qui plures quàm tres uxores duxerit, fas non sit, ex eorum legibus, Christi Domini corpori communicare. Nam & Princeps, vbi ex Anastasia prima uxore quæ olim decessit, duos, qui adhuc superstites sunt, filios suscepit, sex alias uxores (sive quo nomine alio vocet quis) virgines duxit, quarum aliquas varijs de causis in monasteria intrusit: cumq; adhuc aliquæ earum viuere dicantur, septimam tamen,

quæ

quæ vocatur *Maria*, filia *Theodori Nagoi* (quam superiore anno sibi in suo illo matrimonio generum adiunxit) apud se habet. *Ioannes* item maior natu filius, non plus viginti licet annos natus, tertiam habet uxorem; primis duabus (sic patre iubente, filio autem dolente) in monasteriis inclusis. At *Theodoro* alteri filio ea, quam primo duxit, adhuc est; adolescenti (ut ferunt) satis innocenti, nec à Catholicis abhorrenti. Quanquam, ut statura corporis non æquat ætatem, & verò barbam habet, quæ primogenito deest, non permittitur venire in conspectum eorum, qui à Principibus externis ad Magnum Moscoviæ Ducem mittuntur. Porro *Ioannis* primogeniti uxor (si ita vocanda sit) *Helena* vocatur, *Ioannis Scheremitoni* nobilis Mosci filia: *Theodori* verò *Hirene*, cui *Theodorus Godonus* est pater.

Iam verò Princeps, cum suarum omnium Prouinciarum, quæq; in ijs sunt, hæredem se agnoscat, et dicat, bona et prædia, quibus vult, tradit: quibus autem vult, & quando libet, adimit. Quæ res etiam facit, ut à suo Schismate discedere non audeant, & in bella quisq; sine stipendio prodeat. Pendent verò sic à

Princi-

Principis nutu, ut quocunq; mittuntur aduolent, idq; faciant, non tam sui, quam causa liberorū, quibus, si specimen aliquod præbeant, eorumq; parentes rectè se gesserint, aut omnia, aut partem bonorum Princeps concedit. Sic bonorum, & corporum, animorumq;, ac quasi cogitationum vult esse integer Dominus. Cum autem velit omnia noscere, quæ inter suos geruntur, fit, ut nemo penè audeat hiscere; aut si quid proferat, id ad gratiam aucupandam, vel ad supplicium declinandum spectet. Ad externos autem commigrare, absq; illius scitu, & adeo missu, non licet. Itaq; etsi mercatores aliarum regionum in Moscouiam nauigant, aut commeant: nemo tamen ex Moscis ad alienos solet transmigrare, nisi missus; ac ne naues quidem habere permittitur, ne ea ratione diffugiat, aut nimia cum externis consuetudine contracta, aliquod deniq; Principi incommodum afferri putetur. At verò, ne ijs quidem, quos ille interdum ad Christianos Principes allegat, licet, ut eosdem, quos mutuò ydemmet Principes ad Magnum Moscouiæ Ducem mittunt, alloquantur. Quemadmodum nec Thomæ Seuerigeno licuit nobiscum loqui, amicis-

simè licèt, & perhonorificè per Italiam, V. Beatitudine iubente, à nobis deducto. Quod tamen eo mirandum est minùs, quòd Legatis quantumlibet magnis, et si in Ciuitate Moscuæ datur amplum hospicium: sic tamen est præaltis sudibus circumseptum, vt inde nec domos aliquas intueri, neq; cum vllò omnino loqui, ne educere quidem (vt & nostris aurigis accidit) ad aquandum equos possint. Sed nec ipsis Medicis, quorum duo tantùm in vniuersa Principis ditione sunt, alteri Italo, Belgæ alteri, licet ægrotum inuisere, nisi id Princeps concesserit. Porro nec collegia, neq; Academiæ vllæ sunt; sed scholæ duntaxat aliquæ, in quibus legere, & scribere docentur pueri, idq; ex Euangelijs, Apostolorum Actis, Chronico quod habent, & quibusdam, vt sancti potissimùm Ioannis Chrysostomi, Homelijs, vel Sanctorum, aut eorum, quos habent pro Sanctis, historijs ac vitis. Quod si quis maiorem in literis progressum facere velle videretur, vel alias scientias imbibere, is nec suspitione caret, nec impune abiret. Eò enim spectasse videntur Magni Moscouiæ Duces, vt non tantùm, quæ inde oriri posset, hæresum occasio-

nem amouerent, quantum præciderent viam, qua ipso Principe doctior, aut sapientior aliquis haberetur. Atq; inde fit, vt neq; Amnenses, & Scribæ, (sic enim eos vocant, qui sunt à Secretis) nec ipse Cancellarius, qui eis præest, vix quidquam scribat, vel respondeat ijs, qui ab externis Principibus veniunt, quin Magnus ipse Dux, longa satis, neq; necessaria, vel titulorum, & rerum propositarum repetitione, dictet: dictatum deinde Senatores Nuncijs, aut Legatis sic ex scripto referant, vt partitis inter sese schedis, omnes ordine sua recitent. Quod mihi aliquando per quatuor integras horas contigit, cum respondisse ad omnia minis vnus horæ spacio potuissent. Antequam verò quisq; aliquid recitat, assurgentibus ad Principis nomen omnibus, dicit, Magnus Dominus totius Russiæ, iussit tibi Legato, vel Nuncio talis &c, hæc referri: quæ nec vnus ipse pergit vsq; ad finem proferre, sed ab altero mox interceptus, ex scheda eidem proposita necit consequentia. Sed & tanta (quasi dixerim) religione in mensis assurgunt omnes, quotiescunq; Princeps alicui propinat, vel cibum mittit, nihil vt antiquius videantur ha-

bere,

bere, quàm ut ipsi continens, neq; vnquam intermissum omnibus in rebus, tributum venerationis pendant, ac ferè iuge suorum animorum sacrificium ei offerant. Quantalibet autem auctoritate polleat aliquis, is si graue (aut quod graue videatur) commiserit crimen, iubente, vel annuente Principe, extremo supplicio plectitur, ac plerumq; in aquam demergitur, aut verberibus afficitur. Nec tamen id vsq; adeò dedecori ducitur, quin etiam affecti verberibus Principi gratias agant. Porro ad hæc, quæ tractandis rebus, & insinuandæ religioni, non minima videri possunt incommoda, accedit, quòd cùm Legati Principis Vilnam sæpe, aliasq; ad Polonici Regni Præuincias, de pace, inducijs uè iuerint, varias esse hæreticorum sectas, quibus ea Ciuitas scatet, acceperunt. Quare & de ijs dicunt, Quod manè credunt, id à prandio pernegare: & eiusmodi esse Catholicos omnes, atq; adeò ipsum Poloniæ Regem Stephanum, satis affirmabant. Sed hoc illis, & Senatoribus cōstanter exemimus. Cùm autem Lutherani ex Germania, & Calviniani, reliquiq; ex Anglia, in Moscouia soleant habere commercia, hi iam diu duo templa

obtinuerunt.

obtinuerant, nomine Romanæ religionis, cui se-
 se esse addictos, inter hanc gentem, rerum
 istarum haud peritissimam, iactitarent. Non
 leui certè Satanae astu, qui ea ratione vel ijs
 conciliare auctoritatem, quasi essent Catholi-
 ci; vel in Catholicos dissensionis, atq; illorum
 improbitatis culpam conijcere conabatur: ut
 videlicet nostris ad ostium fidei pandendum
 aditus impediretur. Sed magna iudicia, &
 abyssus multiformis sapientiæ DEI, non si-
 nunt quidquã occultũ non reuelari, ac tandem
 in eorum caput malitiæ spicula retorqueri, quæ
 in alios intorquent hæretici; verè semen ma-
 ledictum. Princeps igitur ante biennium, si-
 ue quòd aliquid inaudiuerat eiusmodi, siue
 quòd suis metueret, ne eò fermento inficeren-
 tur, variasq; sectas introducerent, concessa il-
 lis duo templa comburi mandauit: sicq; in hy-
 pocautis secretò res suas agunt. Hanc autem
 de Romanis opinionem, quasi iidem essemus
 cum Lutheranis, alijsq; hæreticis, necesse fuit
 ex Principis, ac Senatorum animis euellere:
 cùm nobis pro aliquibus Sacerdotibus, qui vè-
 turi essent ex Italia, locum petentibus, primò
 negasset præcisè Princeps, se Ecclesiam con-
 cessurum,

cessurum, sed tamen postea dixerit se permis-
surum, aliqua ut in domo religionem suam co-
lerent, Catholiciq; Romano ritu, (sicut alij
Germani in campo ipsis assignato) sepeliren-
tur. Illum ergo de tota re liquidius docentes,
fidem publicam pro ipsis Catholicis Sacerdo-
tibus, ac mercatoribus, nec non alteram pro
Legatis, ac Nuncijs Apostolicæ Sedis obtinui-
mus, ut ingressuris in Moscouiam nouas literas
commeatus, seu salui conductus ea de re, pe-
tere non opus fore videatur. Quæ quidem res
à Clemente VII. cū Basilio huius Principis pa-
tre tentata, non potuit ad exitum perducī. Sed
& transitum, atq; itineris Duces per suam
ditionem pollicitus est Princeps tradere ijs,
quos Pontifex Max. in Asiam mittere iudi-
caret, si quando promouendum eò esse fidei ne-
gocium, per eas regiones censeret.

Iā quod attinet ad Sacrum, officiaue Diuina,
hæc omnia Ruthenicè, seu potius lingua Mo-
scouitica recitātur, quæ ferè prorsus eadē est,
qua subditi Poloniæ Regis Rutheni utuntur. Li-
bros autem omnes ipsi describunt, nec typis
cudunt, nisi cū pro ipso tantū Principe ali-
quid prælo subijcitur, in oppido, quod Sloboda

Alexandreska dicitur, ubi Typographiam habet: id quod oppidum nonaginta Italicis milliaribus, quæ ipsi *Verstas* nominant, Moscu distat. Ceterum quos ipsi libros ferè lætitant, aut etiam peritiores *Morachi* versant, eorum nomina, quæ tum hoc tempore assequi potuimus erunt in Calce huius narrationis adscripta, vna cum illorum Calẽdario, ex quo intelligi possit, quorum anniuersarios dies Sanctorum celebrant, vel item aliorum, quorum sanctitas Latinis, & Græcis necdum innotuit.

Quod autem in suo de Moscouia Commentario scripserat Iouius, Quatuor Latine Ecclesiæ Doctorem, & aliorum Patrum scripta circumferri apud hanc gentem, in eius linguam conuersa (quam item Slauiam esse putabat) id nondum resciri potuit, licet à me accuratè perquisitum sit. Quin verò, ne illorum quidem nomina huc peruenisse, satis verisimile est, quod ea, præter D. Ambrosij nomen, in eorum Kalendario. (in quo tamen quorundam Pontificum Romanorum, Syluestri, Gregorij Magni, & aliorum mentio fit) non sunt inscripta. Et quidem illa apud aulicos ipsos, qui solent Principem comitari, fuisse viden-

tur ha-

tur hætenus inaudita. Nec verò Slauiam linguam nōrunt, nisi quantum hæc cum Polonica, Ruthenica, et alijs eiusmodi sic habet affinitatem, ut quem Moscuam nisi Sacerdotem, natione Slauum, is pleraq; iam multa Moscouiticæ linguæ statim assequeretur, cum contra Mosci Slauiam difficilius percipere viderentur.

Cum ergo tantum Ruthenicè noscant, sic ut neq; vlti cōmodo sit Græca lingua, Synodusuē Florentina edita Græcè, quam in consensu procerum frequenti Principi illi V. B. nomine in arce Stariciæ ad Volgam fluuium tradidi. Neminem enim habet, qui eam calleat linguam, nisi quòd relatum est nobis, anno superiore venisse Byzantio quosdam Græcos, qui Principis mandato Moscum aliquem docent, ut interpretis ea in lingua operam præstet. Verum corruptam, & quali Græci hoc tempore vtuntur, eam potius esse credo, quàm priscam, aut illam, qua Patres antiqui libros, Synodosq; conscripsere. Itaq; ne ipsa quidem vnionis, quæ dicitur Bulla, seu Diploma, ab Eugenio quarto latū, nobisq; ex ipso exemplari ab Illustrissimo Cardinali S. Seuerinæ traditum, vsui esse

potuit, quæuis Latine, Græcè, ac Ruthenicè scripta tum fuerit. Qui enim Diploma illud Ruthenicè verterat, eum nec characteres, nec linguam omnino Moscouiticam nouisse, sed mixtam aliquam ex Bosniensi, ac Croatica, animaduersum est ab ijs, quos mecum ex Regis Poloniae Russia, & ex Austria duxeram: quiq; & ipsum, & fidei professionem à Pio Quarto editam, vt verterent in Ruthenicum idioma, quali hodie vtuntur, curatum est: eo animo, vt ab aliquibus peritioribus in Regis castris, ad quæ propero, vbi fuerit examinata, quàm primùm Vilnæ edatur in lucem, sicq; vtriq; Russiae Polonici Regni, ac Magni Ducatus Moscouiæ, Deo adiuuante, consulatur.

Nec verò nisi paucissimos habent, qui Latinam linguam calleant, qui quidem præter medicos illos, de quibus dictum est supra, trium numerum haud excedunt, hiq; Poloni sunt omnes, Iacobus Zaborouius, Ioannes Bucouius, & Christophorus Caiuius. Illi quidem duo multos ante annos ex Polonia, ex oppido Vredo-co, hic verò ante triennium, cùm ad Beganium Alexandri, suum Dominum, & Valachiae Voyuodam, quem putabat adhuc esse super-

stitem,

stitem, venisset, à Principe retentus est: quem etsi peritiorem Latinæ linguæ esse dixerunt, eum tamen haud nobiscum agere, hætenus permisum fuit. Inde ergo factum est, ut laboratum sit vehementer, antequam ea, quæ scripto (ut petierat Princeps) traderemus, vel quæ cum Senatoribus subinde agebantur, ad plenam ipsorum notitiam peruenirent. Ineptè enim illi pleraq; neq; ad rem sæpe nostra vertebant: earum verò præcipuè rerum maximam partem omiserant, quas Principi fore molestas, aut certè sibimet ipsis aliquid periculi creatura ab eo timebant; cuiusmodi erant, quæ ad negotium de religione primarium spectabant. Quod eos alijs quoq; in Principum literis, licet Ruthenicè ex Lituania scriberentur, facere, quibus in rebus dictio non eadem est cum Moscouitica, valde mihi probabile est. Ac tamen Diuino beneficio, incommodum quoq; hoc superatum est, insinuatione tandem nostrorum interpretum, quos antea nolebant admittere, scriptisq; nostris omnibus ab ijs integrè versis: quæ Principi, ac Senatoribus tradita fecere, ut responsionem nobis vberiore non in colloquijs solum, verum etiam scripto tradiderint. Ver-

sionis autem illius, à nostris Interpretibus factæ, exemplum Ruthenicum, præter Latinum exemplar, isthuc mittam, ut si quis aliquando huic operi successerit, eadem vel Principi huic, vel eius filio, ac posteris reuocari possint ad mentem.

Porro populus vix unquam ab opere vacat, nisi ipso die Beatissimæ virginis annuntiatæ: sicq; Dominicis, ac reliquis omnibus diebus profestis (ne excepto quidem Paschatis die) operatur: sibi enim persuasum habet, spectare tantum ad nobiles, ut ad Sacra, templaq; tam sæpè proficiscantur. Ceterum contenti sunt populares sua simplicitate, plurimaq; crucis consignatione, & reuerentissimo erga pias imagines cultu; quas decentissimè pingunt, & ad viuum exprimunt, nudas in eis corporis partes omninò exhorrentes. Ieiuniorum autem, & à carne, ac laeticinijs abstinentiæ tenacissimi, Ecclesias rarò; Nobiles verò mulieres, ac virgines nunquam eas penè inuisunt, nisi quo tempore, Paschatis nempe, Eucharistiam sument. Concionatores non habent; sed tantum, quas diximus, vitas Sanctorum, vel eorum, quos pro sanctis venerantur, atque homeliæ partem

ut dixi,

ut dixi, (ex D. præsertim Chrysostomo) à Poppis suis audiunt. Orantes stant, interdūq̃ fronte percutiunt terram: quod illis quoq̃ in salutandis primarijs viris aliquando, & in elemosyna petenda solemne est. Quatuor candelæ ad quatuor fontis partes accensæ ponuntur, quibus deinde extinctis, baptisma adhibetur infantibus, trina totius corporis mersione. Aegroti vix ullum remedium adhibent, quàm vel cremati vini, vel aquæ, in quam Sanctorū reliquias imposuerint, potum, vel aquæ, à Sacerdotibus orationibus sanctificatæ, asperisionem; vel nuncupationem votorum, quæ plerumq̃ Beatissimæ Virgini, ijsuæ, quos habent pro sanctis, offerūt. Restituta valetudine, imagines quoq̃ argenteas ijsdem affigunt, antiquissimæ Ecclesiæ morem seruantes, nisi in sanctorum apud eos quorundam existimatione errarent. Moribundis Eucharistiam sine facibus afferunt, eosq̃ extrema vnctione inungunt, peccata sua in primis Sacerdoti confitentes: quod & singulis annis, cū valent, atq̃ aliquando sapius, faciunt. Cū funus effertur, id Poppi, Laiciq̃, candelis quibusdam paruulis ardentibus, quas gerunt in manibus, profe-

quuntur, nulla prælata cruce: imagine tantum pia demortui pectori hærente, qui sic lintamine totus obuoluitur, sola ut facies cerni possit. Nihil verò aliud continent, præter illud trisagion, Sancte DEVS, Sancte fortis, Sancte & immortalis. Cum autem cadauer mandant sepulturæ, Recordare, inquiunt, Domine animæ huius: ac quadam in eum sensum, ex Græcorum Liturgijs, aut ex D. Dionysio Areopagita, verba proferunt. Mortuum osculantur: si quis autem nobilior moritur, hunc Metropolitæ, quiq; alius adest in ciuitate Episcopus, comitantur, quousq; in sepulturam illatum sit cadauer. Ceterum D. Nicolaum Myreæ Episcopum magnopere venerantur: quem non depictum tantum, verum etiam penè totum exsculptum vidimus, non procul à Noungardia magna; cum (quo in loco religiosè, imagine, an statua illa, erat exposita) Monachi nobis obuiam venissent, in altera patina aquam benedictam, & crucem, in altera verò panem, ac sal, ut solent, offerentes. Vocant autem S. Nicolaum Χυδοθωρετ, quasi θαυματοδότης, id est, miraculorum patratorem: quem non adeò colunt, ut vel Chri-

sto Domino æquent, vel Sanctorum maximum existiment, nisi si quis, minus veritatem edoctus, in ea re erret. Obliquas deinde (vt ipsi dicunt) & curuas ferias sextas quasdam habent, quas Niedziela Wsiereiedna nominant, quibus designatur, totam hebdomadam esse quasi Dominicam. Nam à Domini Natiuitate vsq; ad Epiphaniam, & octo post Pascha dies, ac quibusdam alijs, qui ieiunium (quod ipsi vocant S. Petri) antecedunt, vt & ys, qui magnam Quadragesimam præcessere, carnes edunt, lautiusq; viuunt. Peruigilia verò (vt Catholici) non habent. Si quis profestus, vel anniuersarius alterius celebrationis dies in Paschat is incidit diem, eum in alium haud transferunt. Bis in anno, semel in die Epiphaniæ, iterum ante Beatissimæ Virginis Assumptionem, benedicit Metropolita flumini Moscæ, alij verò Sacerdotes alijs fluminibus. In eo multi mares, fæminæq; trina mersione toti immerguntur. Equi item, & imagines quasi baptizantur, ac propterea id Chresczenie eorum lingua, id est, baptizatio dicitur. Qui mos, siue ritus licet nõ præceptus sit omnibus, plures tamen eum ex religione sic seruant, vt

agroti quoq; , qui sibi ea ratione putant ad va-
letudinem consulere, summo in gelu effossa gla-
cie, per foramen in aquam demissi, eximantur.
At & cum essem in Alba Russia, relatum
est mihi, in ea, quæ Rubra dicitur, quæq; item,
ut Alba, Poloniae Regi subdita est, Drohobi-
cij puteum esse aquæ salsæ, cui cum solenni sup-
plicatione Sacerdotes, ubi benedixerint, ea
populum aspergunt. Inter Sacerdotes autem
sunt Protopoppi, quasi Archipresbyteri, &
Archidiaconi, quibus maior (ut etiam apud
nos fit) honor defertur. Ex his igitur, quæ
hactenus hoc itinere, vel ipsi vidimus, vel
ex Moscis audiimus, intelligi potest, quanto
Diuini cultus, & Ecclesiæ bono fuissent, qui
Europæ, atq; Asiæ fines attingunt, si Ortho-
doxâ initiò fidem hausissent, vel adeò hodieq;
haurirent: Catholici autem Principes huic gen-
ti viciniore, eandem (cùm faciliè olim potuis-
sent) in re Catholicæ religionis, quam hi ser-
uant in Schismate, constantiam à suis populis
seruari procurassent. Quoniam verò Mosci
alijs ritibus, & erroribus impliciti sunt, pro-
pterea hi, cùm à Polonia Rege ad Magnum
Moscouiæ Ducem, reuersus fuero, sic à me per,

scribentur,

scribentur, vt simul, quid ijs refutandis responderi possit, Deo aspirante, adiiciam.

DIFFICULTAS, SPES, Ratio Catholicæ religionis in Moscouiam promouendæ.

Cum ex ijs, quæ dicta sunt, perdifficile videatur fore negocium insinuandæ in Moscouiam Catholicæ fidei; tùm cò difficilius videri posset, si cetera, quæ dicenda sunt, breuè attigero. Primum enim cùm maxima populi pars ignoret, quid schisma sit; religionis autem ritus & dogmata, quæ credunt, nunquam habuerint, qui à recta fide aliena esse illis ostenderet: si quis Catholicus Sacerdos ad eos accesserit, vereri fortasse poterit (cùm adhuc Euangelio & veritati prædicandæ non omnino pateat ostium) an illis iniicere de ipsorum schismate scrupulum debeat, ceteroquin rudioribus, in sua simplicitate forsàn saluandis.

Cùm autem grauissimè plecteretur, qui de

Ruthenis

Ruthenis ritibus, aut dogmatibus quidquam obloqui auderet; concionandi autem facultas omnis tollatur, qua ferè vnica via inferendæ Euangelij luci, vti solita est Diuina sapientia; nec verò (sicut dictum est) magna pars hominum accedat ad templa: res plena periculi videtur, si quis eiusmodi aliquid tētet, cum præsertim, nisi hoc ex voto succederet, maiores posset parere difficultates.

Accedit, quòd Aulici cum Principe (in quibus rei totius summa posita est) cum de Catholicis, atq; adeò de Romanis multa ex mercatoribus, qui pene omnes hæretici sunt, audierint, & continenter audiant, ea peruertunt in peiorem partem; numerum propè innumerabilem Catholicorum, & plurima pietatis opera, consensumq; in fide vnanimem, ac Diuini cultus maiestatem, quæ apud nos est, nunquã audientes. Cum verò Antistites, ac Sacerdotes nostros cū suis Episcopis, ac Monachis conferunt, hos esse sanctiores, ac proinde syncretiorem cultum, veriorēq; religionem habere sese putant; quòd ab hæreticis miras (vt hi solent) blasphemias audiant.

Natura verò Schismatis cum ea sit, vt pieta-

tiſ ſpeciem, remqꝫ ipſam magna ex parte retinens, his contenta ſit (quo fūco etiam noſtro tempore hæretici populos deceperunt) caput autem miniſteriale non habeat, & proinde neque primarium habeat, vnde ſpiritalis vitæ ſenſum, & motum accipiat: vix rationis ullius vim intrinſecus admittit; et ſi quid, veritate cogente, admittit, hoc vix retinet diu. Itaqꝫ operam & oleum inter hos, qui ex Scytis, Tartariſqꝫ permiſti ſunt, viderentur ij perdere, qui alibi futuri eſſent vtiliores. Nam & quàm peruiſces fuerint D. Auguſtini tempore Donatiſtæ, cū pleraqꝫ omnia retinerent, ab ipſo tamen Chriſti Vicario tantummodò (ſi tantummodò dicendum ſit id, quod eſt maximum) ſeiuncti, Eccleſiæ notum eſt. At qui etiam Græci ipſi, vnde hi ſchiſma ebiberunt, cū ſummam charitatem, ſumptus, & veritatem Sedis Apoſtolicæ experti, ſe quaterdecies publica confeſſione nobis adiunxerint, ac tamen ſemper ab ea receſſerint, oſtendunt, quid de pullo mali oui ſperandum ſit.

Sed & Magnus Moſcouiæ Dux, cū à ſuis Legatis, qui de pace venerant Vilnam, cognouiſſet, me ad Poloniæ Regem à V. B. veniſſe.

ſe, ſcri-

se, scripserat per Christophorum Dzerzeci-
um ipsi Regi, Moscos à Synodi Florentini
tempore cum Ecclesia Catholica fuisse eadem
in religione coniunctos; seque sinere, vt Catho-
lici in Moscouia suis ritibus vterentur. Ve-
runtamen se nihil minus hætenus cogitasse pla-
nè indicauit. Quin verò, cum Liuoniæ magna
parte subacta, Catholicos inde ad vnum eiece-
rit, cultumque Ruthenicum armis passim inue-
xerit, ac diligentissimè statuerit (Auum qui
idipsum Nouogardiæ fecerat, patremque secu-
tus) cumque mihi longa cum eius Consiliarijs col-
loquia habenti, deprompta fuissent ex peni-
tioribus Archiuijs scripta, & formulæ, quas
ad res suas, aduersus Poloniæ Regem tuendas,
Pontifici Maximo cupiebat esse cognitæ: satis
certò collegi, quidquid de amicitia continuan-
da cum Pontificibus Maximis, ac Cæsaribus,
aut alijs Principibus, à tempore Leonis X. ac
Clementis Septimi, eius Pater Basilus, vel hic
ipse modò cum V. B. tentauit, id ad suæ di-
tionis, ac schismatis terminos propagandos,
armaque ad hanc rem sibi comparanda spectas-
se. Non secus ac superioribus annis Turca fece-
rat, qui quorundam malis artibus aut quæ-

sitam,

fitam, aut oblatam Christianorum amicitiam, in Europæ viscera peruasit.

Nam quòd ad Regios, et adeò Cæsareos titulos attinet, nihil ille aliunde petit, qui sibi illos vendicauit: eminētes verò Principes quosdam eo adduxit, ut se fratrem Cæsaris, Czar verò, id est, aut Regem, aut Imperatorem Casani, & Astracani in litteris vocet. Quibus nominibus cum à V. B. non appelletur in litteris, non adeò contentus est; quin verò ægretulit, quòd in ijs alia saltem inscriptio non esset, adnumeratis aliquibus Prouincijs, quibus præest. Sed hæc forsàn V. B. perpendet, si quando vastitate prouinciarum istius Principis, speq̃ illum ad meliora alliciendi, aliquid addendum sit, ac calamus quassatus non conteratur. Et tamen sic ei scribatur, ut Dominus non totius Russiæ, sed Russiæ tantum, neq̃ Liuoniæ hæres, aut simile aliquid, in alienum præiudicium, appelletur.

Præterea non minima difficultas est, quæ Moscos in Schismate detinet, quòd (licet res planè fabulosa sit) corpora quorundam, qui Schismatici fuerunt, integra sese habere gloriantur, per quos miracula frequenter edi, cæ-

cis visum restitui, ægrotos sanari constanter affirmant. Vt plurimi periculi res esse videatur, si quis illorum corporum eleuet præceptam animis sanctitatem, aut quasi dubius quærat, num ij verè sancti, martyresue fuerint. Inter alios autem numerantur Cleba, & Boris, Petrus Metropolita, Alexius, quorum corpora extare aiunt Moscouiæ; Sergius item quidam Monachus ante vndemiginti annos mortuus, qui in Monasterio Trinitatis asseruatur, procul ab ea ciuitate milliaribus Italicis sexaginta. Quo in Monasterio ducenti circiter Monachi esse feruntur, vniuersæ Moscouiæ primario, ac satis opulento. Eò verò ad diem ipsius Sergij anniuersarium celebrandum etiam Princeps ex arce Stariciæ, triduo post discessum nostrum (cùm decimo octauo Kal. Octobris versùs Plescouiam in viam nos dedissemus) excurrit, inde in Slobodam Alexandri oppidum, mox ad suam Regiam profecturus.

At & illud magni momenti esse videtur, quòd difficillimè Ruthenicum Sacrum desere-
rent, & cum Latino permutarent; vel ipsi a-
deo Græco vti nos permetterent. Quod qui-

dem si

dem si ad tempus eis concederetur, iam sedulo esset examinandum, num quæ ex Diuino Vetre codice, atq; ex Euangelijs recitantur, rectè sint versa: quæ res nunquam fortassis, ne à Græcis quidem, facta est, nec verò fieri facile potest; cum qui Moscouiticam linguam, proprietates q; harum phrasium vna cum Græca, seu Latina lingua intelligat, & solida simul in Theologia iecerit aliqua fundamenta, neminem hætenus cognouerim.

Ac quidem Episcopos Ruthenorum, qui Poloniæ Regi subditi sunt, audio interdum Græcè facere Sacrum, quam tamen linguam vix eorum ullus nouit. Quamobrem neq; ab ijs, si quis ad Ecclesiam Catholicam accederet, id sperari posset, cum etiam si utramq; linguam callerent, Theologiæ prorsus sint ignorantissimi. Vni verò, aut duobus eiusmodi tantam rem committere, iudicium esto V. B. an expediret.

Spes, & Exempla.

Verum enimverò nos animat ad meliora speranda is, apud quem non est impossi-

bile omne verbum; quiq; vt quærentibus serio
 DEl regnum multa solet adijcere, ita hoc potis-
 simum seculo in remotissimis Indijs, ad Or-
 tum, Occasum, atq; Meridiem, deletis Idolis,
 trophæum crucis passim excitauit, eademq; La-
 tina lingua Sacrum dici in diuersissimis natio-
 nibus exiguo annorum spacio fecit. Cumq;
 quarta hæc mundi pars, quæ vergit ad Septen-
 trionem, atq; ad Orientem, restet, in qua neces-
 se sit Euangelium rectè annunciari, magnum
 in ea ostiū aperiri posse Orthodoxæ fidei Di-
 uina prouidentia ostendit: si præsertim ijs ra-
 tionibus, longaminiq; (vt ita dicam) diligen-
 tia, quibus tot alia Regna fuere Christi iugo su-
 biecta, negocium hoc promoueatur. Nam &
 aliquid est, nec sine Diuino numine factum,
 quod nunc aditus in Moscouiam patuerit, V.
 B. clauum Ecclesiæ regente, quum nempe ope-
 rarij coguntur, & ad excolendas vineas insti-
 tui curantur: quodq; DEVS id effici volue-
 rit post Synodum Trydentinam, quæ afflata
 diuinitus, istud Seminariorum vnicum esse re-
 medium, ad propagandum Euangelium osten-
 dit: Rege item Poloniæ Stephano, qui armis
 in Moscouiam ostium Catholicis patefecit, ac

cùm sapienter intellexisset profectionem hanc nec suæ dignitati, neq; Reipublicæ incommo-
daturam, in gratiam V. B. (summo licet in
belli feruore) concessit, vt in Moscouiam tu-
tò procederem; quod quidem ne in pace quidem
alijs permissum est semper. Accedit ipsius
magni Ducis erga nos perhonorifica exceptio,
qui nec omnia nobis negauit, & vexatione bel-
li dante intellectum, fortasse mitior ad reliqua
fiet, quàm de eius ingenio fama percrebuerat.
Vix verò credibile est, vt minimus omnium ho-
minum, qualis ego sum, eam liberè loquendi,
& interiora penè omnia, ac satis quidem citò
sciendi occasionem nancisci alio tempore po-
tuisset, nisi Diuina prouidentia, aliquam hu-
ius inchoandi negocij horam venisse, & ipsi
demum negotio se adesse indicasset. Quin ve-
rò, cùm oblata peropportuna occasione Ma-
gno Duci significassem; videret, num iustè à
DEO tanti belli moles eius humeris incumbe-
ret, quòd Christi Vicario de negotio religionis
nihil responderet (necebat enim moras, &
dissimulabat hoc totum) se quidem eo verbo
vehementer affici ostendit. Quamobrem mi-
tiora cogitare incepit, seq; in reditum saltem

meum responsum mihi hac de re daturum dixit, quod ut tunc certò faceret, ipsum rogaueram. Et quidem aliqua dixisse eum ferunt, unde de se templum concessurum, atque adeò, si pax sequeretur, edificaturum nostris intelleximus: sed serione, an ista belli vexatione impulsus, cum egere Pontificis Maximi opera videatur, hæc dixerit, tempus declarabit. Quamuis ut nihil aliud esset, quàm id, quod de Catholicis Mercatoribus, & Sacerdotibus modò concessit: quodque de pace cum duobus Poloniae, & Sueciae Regibus inceptum est agi: quod item de Christianorum aliquot Principum arctiore vinculo iam ordiri velle DEVS ostendit (si seriò publicum bonum iij plus quam priuatas res spectent) hæc non usquequaque contemnenda esse videantur, ijs præsertim, qui sciunt ædificia non extrui vnico momento integra, nec in fidei negotio solere DEVM, sine summis laboribus, atque perseuerentia eorum, ad quos pertinet de ouibus, vim suam exerere. Sic autem iam inchoata re, non vna ansa præberi poterit de religione agendi, variaque serendi cum Consiliariis, & Aulicis de pietate colloquia: alij verò vel voce, vel exemplo saltem doceri poterunt.

ac alumni interim institui; gentis lingua addisci; libelli eo Idiomate & charactere conscribi, atq; in lucem edi, præsertim si Polocia, ac Derpati (si Liuania restituetur à Mosco) nostri esse poterunt, qui tuto in loco Moscos eadem opera possint excolere. Quæ omnia sanè aliquam, ac sine multo strepitu, viam ad rem DEI bene gerendam solent complanare.

Quod verò ad Schismatis naturam, Græcorumq; ingenium pertinet, cùm Rutheni, seu Mosci eorundem vestigijs insistant; Græci autem adeò frequenter ad vomitum redierint, aüssim dicere, si cùm primùm absoluta fuit Synodus Florentina, libelli ea de re ad populi caput, & communem linguam per Orientem iterum atq; iterum sparsi, Scholæq; alumnorum Græcorum institutæ fuissent, qui veritatem illam illico, dum pleriq; adhuc ex Synodo illa recentes in Græciã transmiserant, haussissent, non satis fuisset vnus Ephesius Marcus tam solido ac Diuino operi subuertendo. Et verò tum, si Ruthenis quoq; conuertendis eadẽ ratio fuisset adhibita, segetem foecundam haberet Ecclesia; quæ, vt ita dicam, non potest consolari, quia non est. Sed & præter Euge-

nium Quartum, si Innocentius tertius, Gregorius Decimus, Alexander Sextus, Leo Decimus, & Clemens Septimus hoc negocium aggressi, non autem sola Synodorum conuocatione, aut vnius hominis, atq; Epistolæ missione contenti fuissent, sed varijs illis modis, qui Christi Legatorum & Apostolorum proprij semper fuere, sedulorem, sæpeq; versissent; Russiam autem, quæ ad Poloniae Regnum attinet, Catholica religione imbui curassent, (quod quidem facile licuisset, cum ea conditione Poloniae Reges Græcis Episcopis Privilegia concessissent, si Synodum Florentinam fuissent amplexi) iam eam haberemus tanquam validissimam machinam, quæ Moscouitico Schismati expugnando posset admoueri. Sed Russia illa, licet propiore Prouincia, prætermissa, & magis incerto Moscouiæ negotio præposterè tentato, Deus, qui ordinatè omnia dispensat, quiq; prius quàm mundi conuersionem aggressus est, triennium Apostolis, & Discipulis catechizandis insumpsit, neutrius negocij hæctenus, non solùm integrum exitum, sed ne progressum quidem iustè permisit: quoniam ad exemplar, quod nobis monstratum est

in CHRISTO.

in CHRISTO, non omnia facta sunt.

Iam verò, quoniam Mosci ex Scythiis, & Tartaris permixti sunt, hoc nequaquam fido Christi operario facefcere negocium debet. Nā etiam his Dominus opus habet, quos ad imaginem & similitudinem suam creatos, vult saluos fieri. Vt autem Apostolis, sic Apostolicæ Sedi dictum est, vt doceat omnes gentes. Quæ Sedes mirificè iuuatur à DEO, cum hoc, quod Apostolico nomine designatur, id præstat; nempe cum ad reuocandas animas ex errorum barathro mittit operarios, qui pro Christo, non pro se, aut pro negocijs tantum humanis Legatione fungantur. Quanquam vt ad hos redeam, si nonnulla, quæ sunt in hac gente, cum nostris, iam in Ecclesia Catholica antiquissimè excultis, conferantur (quæ quidem ad simplicitatem, ad abstinentiam, ad obedientiam, ad blasphemie ignorationem, aut declinationē spectant) est quod non minimam spem faciat, fore vt pietatis & Catholicæ religionis tenaciores euadant. Sed & coelestis gratiæ virtus, tandem naturæ deprauatæ immaniores quoque attemperat mores: nec porro CHRISTVS, benè valentibus, sed malè habentibus, venit, vt mederetur.

Porro si quis cogitaret, oleum se atque operam perdere; si huc missus, non haberet initio, cum quibus talentum expenderet, cogitet quid Andreas Ouiedus Societatis nostræ in Aethiopiam, cum aliquibus alijs socijs missus, vir quidem singularibus donis præditus, triginta hosce totos annos fecerit; cui si minus, quam sperabatur, Principis illius, qui Aethiopia præerat, conuersio successit, suorum tamen laborum semen reliquit, quod aliquando, DEO nunquam mentiente, laturum sit fructum. Qui etiamsi nihil fecisset omnino, passus est tamen multa, viamq; triuit alijs exemplo patientiæ, quam incedant. Quod si Alumnorum ex Aethiopia mittendorum, aut ratio, aut facultas ei sat pauperi constitisset, aliqua citius messis erupisset. Verum hoc forsitan à V. Beatitudinis charitate ex ijs seminibus, quæ pius ille vir secreuit à Schismate, procurari poterunt, cum ex Aethiopia Hierosolymam Abyssini, vel mercatores, vel alij religionis gratia singulis annis adeant.

Ergo non vsq; adeò leuis momenti est, à DEO ascisci tanquam lapidem viuum, super quo Seythæ, Tartari, gensq; remotissima O-

rientis

rientis extrui possit, quæ peregrinatur à Domino. Cùm item, quod tempus Theologico, ac prius Philosophico curriculo absoluendo, aut etiam linguis aliquibus, quæ vix vnquam ad vsum adhibentur impeditur, ei si biennium ad vtiliores has linguas perdiscendas adiecerint, quibus viui hominum libri ac corda perlegi possunt, nunquam futurum sit, vt eos poeniteat. Sed & hoc ipso in Moscouiæ solo id efficere, vbi doctrina, probitate, sanctissimis Sacrificijs, vel hæreticorum calumniæ, vel malæ de Catholicis conceptæ opiniones tollantur, acutum ijs addere poterit calcar, quorum vocacionis finis est salus animarum; quiq; nôrunt beati memorie Franciscum Xauerium de Societate nostra cupiuisse corpus ipsum tanquam mancipium Ethnico alicui Indico vendere, vt ea ratione (cum alia non liceret externis) inter Sinas inuectus, lucem Euangelij inferret: quam etiam ex vinculis Paulus Apostolus Romæ intulit; & ex compedibus, & Cryptis Pontifices Maximi non solum in Urbem, verum etiam in totum orbem prioribus illis seculis inuexerunt.

Quod autem Magnus hic Moscouiæ Dux

ad sui duntaxat commodum, Schismaq; propagandum, amicitiam cum Pontifice Maximo, ceterisq; Principibus Christianis quaesiverit, & hinc quoq; mirabiles esse Diuinæ prouidentiae vias cernimus, qui comprehendit astutos in astutia sua; sinitq;, vt non quod spirituale, sed quod animale est, præcedat, ne gloriatur omnis caro. Dicit autem, vt spero, aliquando Ecclesiam: Quoniam magna est misericordia Domini, qui Spiritu illo suo vnico, atque multiplici de lapidibus potest excitare filios Abrahæ. Quod si nullo alio stimulo vrgeremur, quàm vt, quod Princeps hic in Schismate, nos idem in Catholica fide promouenda faceremus, id iudicio DEI declinando permulcùm prodesset, ne in eo surgens ille nos condennaret; cùm præterea hoc Christiani pectoris pietatem saperet; ac verò esset in odorem suauitatis holocaustum Domino acceptissimū.

RATIONES PROMOUENDÆ in Moscouiam Catho-
cæ Religionis.

*N*primis ergo Seminarium instituendum videtur, quod paternam V. Beatitudinis erga Ruthenos quoque curam, Orbi terrarum ostendat: operarios autem (sine quibus nihil unquam solet huiusmodi DEVS efficere) suppediet huic sanctissimo edificio excitando. Cum verò hoc, si Romæ instituere-
tur, splendorem quidem Apostolicæ Sedi, bonumque apud ceteras omnes, ac præcipue apud hanc gentem nomen conciliaret; ac quod cum Collegio Græco isthuc sit, id etiam forte Ruthenis magna ex parte prodesset: cogitanda tamen videntur viatica, itineris longitudo, fastus, quem vel oculis ipsis haurire solent in vrbe harum homines regionum Septentrionalium, putantes id sibi deberi, quod ex charitate fit? Qui tamen, si quasi in probatione, tanquam pauperes, aliquamdiu solidam humanitatem imbiberint, selectiores aliqui, & pauci postea Romam mitti possent: eo magis, quod irritus esset labor ac sumptus, eos isthuc mittere, qui antè quàm Latinam, aut Græcam lin-

guam

quam nouerint , Italicam perdiscere debeant ;
quam in rem temporis multum impendendum
est , sicut adolescenti illi Mosco contigit, quem
ante triennium cum Ruthenis nōnullis Romam
rediens ex Suecia , ad V. B. adduxi.

Ac Vilna quidem Lituaniæ Metropolis est,
in qua Collegium , & Vniuersitas Societatis
nostræ , à V. Beatitudine confirmata , bo-
num habet numerum Scholasticorum. Ad
eam verò, cū Rutheni quoq; nonnulli conflu-
ant , hi si pauperes sunt (qui fermè pleriq;
sūt) ea āplectūtur studia, quæ priuatæ rei pro-
curandæ videant esse commodiora: sin ditiores
sunt , hi aliud spectant , quàm vt suos labores
ad Diuinam rem promouendam referant. Ac-
cedit , quòd cū Magnus Moscouiæ Dux ne-
minem adhuc permiserit è suis foras emigrare
ad literas addiscendas , id tanto minus factu-
rus esse creditur , si apud Lituanos audiret id
esse faciendum, quibus cum aut bellum , aut a-
nimi perennis auersio est. At verò vtriq; vt
genti Ruthenicæ consulatur, si quæreretur, v-
binam Seminarium istud esset instituendum;
primū Vilnæ, aut Polociæ, dicerem, pro Ru-
thenis Poloniæ Regni, proq; ijs, qui huius trien-

nij bello in Moscouia capti, minùs difficultatis afferre negotio possent. Qui verò ex Moscouia educerentur, hi vel Olomucium, vel Pragmam mitterentur ad Pontificia Seminaria, in quibus ex eius linguae affinitate cū Ruthenica, facilius, quantum satis esset doctrinae, haurirent. Quod si fieret, demandanda videretur omnino alicui fido, ac prudenti operario cura, ut illos, ceterosq̃ Septentrionales Sueciae, Gothiae, ac si qui sunt alij, interdum inuiseret, perq̃ eos et litteras, & libros quaquauersum ad suos mitti curaret; iam verò satis instructos, ad diuersa loca tanquam in vineas emitteret; alios verò eorum loco substitueret, ex toto hoc Septentrionis, & Orientali tractu. Quibus item omnibus is ipse procuraret, quoad eius fieri posset, ut loci, victusq̃ ratio à Principibus, ac Regibus, atq̃ ab Episcopis non deesset. Alioquin nec facile operarij ex Seminarijs suppeditabuntur, quorum Praefecti satis habent quod agant, si regulas obseruari ab ijs, ac litteris operam dari studeant: nec ipsimet Alumni, quibus non statim solet ardor conuertendarum animarum exciri, ijs potissimum disciplinis vacabunt, quae proposito huic scopo sunt necessariae.

Interea

Antonij Posseuini Liber.

Interea, quod V. B. nomine coeperam agere cum Serenissima Venetorum Repub. acrius urgendum est modò, ut vnũ, alterumue mercatorem, priuatos licet homines, sed probos in Moscouiam mittant, qui oblatam occasionem iuuerint, qua Catholici Sacerdotes in hac regione figant pedem. Quod cum prudentissimis illis viris, ad Diuinam gloriam vberius promerendam, magni momenti futurum sit, certè nec inutile aliquando foret, si vel superstitie hoc Principe, vel altero mitiore, aut fortasse Catholico succedente, id de quo agitur, inter quosdam Christianos Reges constitueretur. Hanc ob causam curatum est, ut Moscus ad eos litteras scribat amantes, quas vnà cum meis V. B. ad illos mittam, cum primũ in Regijs Castris fuero: simulq; fidem publicam, qua tutus illis aditus, atque exitus pateat. Hac verò in mercatorum missione non est, quod dubitent, aut ob itineris longitudinem, aut ob merces emendas, vendendasue, maxima pecunia opus esse; cum si tantum, ut quid hinc mercium habeatur, venirent inspecturi, & aliquid siue in pelles, seu in ceram, mel, coria, & alia eiusmodi expenderent, nec ipsi iacturam vllam

facerent,

facerent, nec si terrestre iter per Poloniam instituerent, id multum pecuniæ exhauriret: cum etiā acceptis à Polonia Rege literis, quas (si pax inter istos Principes coibit) difficile non erit assequi, vix quidquam periculi, incommodiū futurum sit ex via. Quin verò, si ipsi sericum, & alia illa, quæ vestibus ornan- dis ex Oriente illhuc aduehuntur, aut illhinc pa- rantur, in Moscouiam afferrent, vno curru multum per Poloniam mercium, sine grauibz illis vectigalibus, quæ in Italia penduntur, in Moscouiam rectissima via posset importari. Quod si oblata huic rei Respub. illa alias ob- causas cunctaretur manum admouere, tum for- tassè expedire cogitaret V. B. vt quæcunq; in hac mea profectioe acta sunt cum hoc Princi- pe, Venetis, tanquam filijs, paternè ac fiden- ter, siue eorum Oratori communicarentur: vt ea ratione iam, quo referenda sunt tam insi- gnis Reipublicæ studia, tanto suo cum bono al- tius perciperet, perceptum mādaret executio- ni. Ac quidem ego optimè acceptus ab illa Re- pub. non diffidebam fore, quin rediens illi to- tam hanc rem, atq; adeò aliquid aliud fortassè persuaderem. Verùm necessitas ad Moscum

reuerteren-

Antonij Posseuini Liber.

Interea, quod V. B. nomine coeperam agere cum Serenissima Venetorum Repub. acrius urgendum est modò, ut vnũ, alterumue mercatorem, priuatos licet homines, sed probos in Moscouiam mittant, qui oblatam occasionem iuuerint, qua Catholici Sacerdotes in hac regione figant pedem. Quod cum prudentissimis illis viris, ad Diuinam gloriam vberius promerendam, magni momenti futurum sit, certè nec inutile aliquando foret, si vel superstitie hoc Principe, vel altero mitiore, aut fortasse Catholico succedente, id de quo agitur, inter quosdam Christianos Reges constitueretur. Hanc ob causam curatum est, ut Moscus ad eos litteras scribat amantes, quas vnà cum meis V. B. ad illos mittam, cum primùm in Regijs Castris fuero: simulq; fidem publicam, qua tutus illis aditus, atque exitus pateat. Hac verò in mercatorum missione non est, quod dubitent, aut ob itineris longitudinem, aut ob merces emendas, vendendasue, maxima pecunia opus esse; cum si tantum, ut quid hinc mercium habeatur, venirent inspecturi, & aliquid siue in pelles, seu in ceram, mel, coria, & alia eiusmodi expenderent, nec ipsi iacturam vllam facerent,

in primis ad eorum salutem procurandam ipse
DEVS exoptat.

Sed & cum Moscouia, quod ad religionem
pertinet, pendere quadantenus solita esset
ex Russia, quæ Poloniae Regi subiecta est
(nam & nō ita pridem Moscouiæ Episcopi, à
Rutheni ritus Metropolita Chiouiæ, quæ in
Russia Regis est, confirmabantur) maximi
autem ponderis futurum sit ad Moscouiam
conuertendam, si Episcopi, siue Vladicæ Re-
giæ Russiae sese ad Catholicam Ecclesiam ag-
gregarent: propterea huc seriò incumbendum
videretur, si amantia Breuia V. B. scriberet
ijsdem Vladicis, qui octo sunt (adnumerato e-
orum Metropolita, Vilnæ commorante) ad
quos per vnum Theologum afferrentur, non
expresso alicuius nomine, vt is, qui tum recti-
us & commodius hoc præstare posset, ad hoc
negocium proficisceretur: eos autem V. B. ad
veritatem agnoscendam inuitaret, eaq; omnia
ab Apostolica Sede expectanda doceret, quæ
à Patre, ac Pastore Vniuersalis Ecclesiæ, tan-
quam erga illos conferri possent. Tum enim
alterutrum sequeretur, vt hi rationibus audi-
tis, & pijs ad eam rem libris acceptis, quos

reuertendi, aliaq̃ agendi, quæ inchoata sunt, id non permisit, quod non ita post multos mēses (si Diuinæ placitum fuerit voluntati) ac quidem maturiore cum occasione per eos effici poterit, quos ista sancta Sedes aptiores in Domino iudicabit.

Ac tamen interim obsecro B. V. vt dispi-
ciat, num aliqui Roma, aliunde uē cordati, &
pij mercatores huic itineri, cum duobus Sacer-
dotibus quam primū possent accingi: quan-
doquidem à Magno Moscouiæ Duce paten-
tes litteras alteras obtinui, in quibus gratiā V.
B. concedit, vt quoscunq̃ ipsa miserit, ij tuto
venire, ac commorari in Moscouia possint.

Quoniam verò æquum esse videtur, vt cū
Moscos V. B. litteras istas concesserit, alte-
ras ipse pares consequatur, quibus libera in
Italiam Moscis Legatis, atq̃ alijs commeatio
sit, propterea supplico B. V. vt eas magna
paterni amoris significatione conscriptas, iu-
beat ita parari, vt aduenientibus ijs, quos ex
castris Poloniae Regis isthuc mittam, possint
ad me perferri. Gens. n. hæc his maxime
externis officijs ducitur; præstatq̃ hoc ansam
ad redeundum, atq̃ ijs de rebus agendum, quas

in primis

Sanctis (cum Schismatici fuerint, ut dictum est) cumq; præsertim iisdem diebus abstineant, atq; aliquando ieiunent : quid item agendum sit ante illorum imagines, alioquin pias, cum ipsi nostras non venerentur : quinè honor ab eo, qui ab ipsa sancta Sede mitteretur, exhibendus sit Metropolita, aut ipsorum Vladicis : quidq; agendum cum ijs, qui simplices sunt, ne scrupulo de Schismate iniecto, fortassis postea non saluarentur : V. B. pro charitate, qua suos filios, atq; operarios prosequitur, dispicere, ac quàm primùm iubere, ut respondeatur, contenta erit.

Ex pago Bor ad Schocolnam fluuium, in Ditione magni Moscouiæ Ducis, dum equitum aliquas turmas à Poloniæ Rege expectamus, qui nos in castra deducant; Die Sancto Michaeli Archangelo sacra, Anno 1581. Distat autem hic pagus Nouogardia Magna quinquaginta, Plescoua verò centum milliaribus Italicis.

FINIS.

Vilnæ edi Ruthenicè curabo, melius sapere inciperent; aut certe, dum & in hoc pastoralis ista V. B. virga inuigilaret, coram DEO iustificaretur; atq; eodem itinere Reguli quidam Rutheni (quorum iam aliqui ad Catholicam fidem conuersi sunt) pietatem istius Sanctæ Sedis obuijs vlnis exciperent. Nam & cum per Russiam Regiam in Moscouiam veniremus, nobiles aliqui qui schisma suum deseruerunt, nobis fidenter dixerunt, si ea, quæ à nostris audierunt, apud illos vnquam dicerentur, maximum momentum ad eorum conuersionem allatura. Habent autem ij Duces, qualis est Ostrogia, & Slucensis, Typographias, & Scholas, quibus Schisma fouetur, cum etiam Leopoli, præter Archiepiscopum Catholicum, et Vladicam Ruthenum, sit Armenus Episcopus, cum suis Armenis, quibus quidquid Catholicæ fidei accederet, id in Armeniam vsq; DEO iuuante, peruaderet.

Quibus autem modis nostri, alijs Sacerdotes in Moscouia versari debeant, tum ieiuniorum, quæ plura Mosci habent, tum quorundam festorum dierum tempore, quos in honorem eorum celebrant, quos habent pro

